

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ХІМІЇ, БІОЛОГІЇ І БІОТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ТА ПРИКЛАДНОЇ ХІМІЇ

І. М. Зарішняк

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Методичні вказівки для проведення практичних занять для здобувачів
освітньо-наукового рівня «Доктор філософії»

Вінниця
2025

УДК 378.091.2(076.5)

З-348

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету хімії, біології і біотехнологій ДонНУ імені Василя Стуса
(протокол № 6 від 25 березня 2025 р.)*

Автор:

Зарішняк І. М., канд. пед. наук, доц., доц. кафедри фундаментальної та прикладної хімії Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Рецензенти:

Вейландє Л. В.-В., канд. пед. наук, доц. завідувач кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова;

Радіо С. В., канд. хім. наук, доц., проректор з наукової роботи Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Зарішняк І. М.

З-348 Педагогіка вищої школи: метод. вказ. для провед. практ. занять для здобув. осв.-наук. рівня «Доктор філософії». Вінниця: ДонНУ, 2025. 40 с.

Методична розробка з дисципліни «Педагогіка вищої школи» призначена для здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти всіх спеціальностей та освітньо-наукових програм, що реалізуються у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса.

Методичні вказівки вміщують теми, мету та плани проведення різних за формою чотирьох аудиторних практичних занять відповідно до робочого навчального плану і силабусу навчальної дисципліни, завдання та критерії їх оцінювання, списки рекомендованих джерел інформації. Представлено чотири інтерактивні заняття у форматі Світового кафе, тренінгу, мікрОВикладання і токшоу.

УДК 378.091.2(076.5)

© Зарішняк І. М., 2025

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2025

ЗМІСТ

<i>Практичне заняття № 1</i> Світове кафе «Викладач як суб'єкт педагогічного процесу»	4
<i>Практичне заняття № 2</i> Тренінг «Психологічне здоров'я учасників освітнього процесу в умовах невизначеності».....	11
<i>Практичне заняття № 3</i> Розвиток організаційних форм навчання у вищій освіті.....	23
<i>Практичне заняття № 4</i> Токшоу «Традиційні та альтернативні підходи до контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти»	28

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1 (2 год, *max* 10 балів) ВИКЛАДАЧ ЯК СУБ'ЄКТ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

Форма проведення: Світове кафе.

Мета: розширити та удосконалити знання про особливості науково-педагогічної діяльності; поглибити уміння усного виступу й обміну думками; проаналізувати специфіку педагогічної діяльності й вимоги до наукового, навчально-методичного та нормативного забезпечення викладання дисциплін, вимоги до лектора і практика; створити в аспірантів початкову позитивну установку на формування особистості викладача; розвинути мотивацію до педагогічної діяльності.

Основні поняття: суб'єкт і об'єкт педагогічного процесу, науково-педагогічна діяльність, освітня діяльність, професійна компетентність, вища освіта, типологія викладачів.

Обладнання: фліпчарт, маркери різнокольорові, аркуші паперу формату А4, окремі столи.

Критерії оцінювання обговорення тем «Складники науково-педагогічної діяльності» і «Викладач як суб'єкт педагогічного процесу» за допомогою методу «Світове кафе»:

- глибина і повнота змісту, рівень володіння теоретичним матеріалом – 2 бали;
- послідовність, логічність і чіткість відповіді відповідно до запропонованої «ролі» та дотримання хронометражу – 2 бали;
- уміння працювати в команді (виконувати задані ролі), інтерактивність – 2 бали;
- уміння узагальнювати (робити висновки) – 2 бали;
- активність – 1 бал;
- нестандартний підхід щодо вирішення проблеми – 1 бал¹.

Методичні рекомендації: «Світове кафе» (англ. *The World Café*) – фасилітативний метод навчання, спрямований на широкий обмін думками, ідеями й досвідом. Формою такого методу є розташування учасників за імпровізованими кавовими столиками, де вони невимушено обговорюють нагальні проблеми, переміщаючись від одного стола до іншого. Для створення атмосфери кафе рекомендовано запропонувати учасникам брати з собою каву (чай, воду). Важливо припускати, якою буде кількість учасників, щоб сформувати:

- а) кількість тем для обговорення;

¹ Методичні рекомендації до розробки критеріїв оцінювання типових завдань у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса / за заг. ред. Т. Л. Нагорняк, Л. В. Юрчишеної. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 40. URL: <https://drive.google.com/file/d/1-C6hRIPbEAXnsRuKwY8YuetzZMALdyxw/view> (дата доступу: 14.05.2025).

б) кількість раундів (пересадок);

в) вирахувати кількість відведеного часу на кожен раунд і підсумки обговорення.

Модератором може бути викладач або призначений ним здобувач освіти.

Умова використання методу: наявність знань і життєвого досвіду.

Мета методу: розширити та поглибити знання шляхом колективного обговорення, вільного обміну думками.

Мета обговорення: обмін колективними знаннями про структуру педагогічної діяльності і основні вимоги до викладача (особистісні й професійні якості, педагогічні компетентності); вимоги до наукового, навчально-методичного та нормативного забезпечення викладання дисциплін, вимоги до викладача-лектора і практика.

Перебіг Світового кафе

На початку заняття модератор виголошує учасникам особливості методу «Світове кафе», ознайомлює з технологією проведення, що передбачає обрання хранителів теми – «господарів столиків», кількість раундів обговорень із пересадками за інші столи, форму презентації підсумків обговорень. Модератор визначає правила, тему та мету обміну думками, і зазначає, що за кожним столиком буде обговорюватися окреме питання теми, а учасники об'єднуються у групи по 2–4 особи, сядуть навколо кавового столика, створять невимушену дружню атмосферу і перебуватимуть у ролі «запрошених гостей», причому за кожним столом буде свій «господар столика», якого виберуть запрошені гості. Він буде «хранителем теми».

Модератор ознайомлює учасників із правилами й рекомендаціями для «запрошених гостей» і «господарів столика» («хранителів теми») під час кожного раунду (*максимально – 5 хвилин*).

Правила і рекомендації можна виголосити або продемонструвати на екран.

Правила для «запрошених гостей»

- Перший раунд – відповідно до обраної ролі висловлюють своє бачення проблеми.

- Інші раунди – відповідно до своїх ролей доповнюють ідеї, що занотовані «господарями столів».

Рекомендації для «запрошених гостей»:

- 1) важливе те, що є суттєвим для визначеної проблеми;
- 2) кожен має доповнити ідею;
- 3) керуйтеся «розумом і серцем»;
- 4) будьте уважними і вмійте слухати;
- 5) пам'ятайте, що ідеї можна поєднувати;

- 6) можна не тільки говорити і записувати, а й малювати, групувати;
- 7) граючи, навчайтесь із задоволенням.

Правила для «господаря столика (хранителя теми)»

Хранитель теми – це особа, яка буде модерувати обговорення і вести записи за своїм столиком:

- 1) вміти слухати і формулювати думки інших;
- 2) не нав'язувати свою позицію;
- 3) бути готовим взяти на себе відповідальність за результат обговорень.

Рекомендації для «господарів столиків» (хранителів теми):

- 1) нагадуйте «запрошеним гостям» за вашим столиком коротко записувати ключові взаємозв'язки, ідеї, відкриття та питання в міру їх виникнення;
- 2) залишайтеся за столиком, коли група йде, і вітайте мандрівників від іншого столика;
- 3) коротко поділіться основними відкриттями, які спали на думку в процесі I раунду, щоб інші могли провести паралелі і пов'язати їх з ідеями своєї групи, обговорюваними у попередньому раунді.

- Модератор повідомляє «господарям столиків» теми для обговорення (1-й столик: «Модель ідеального викладача»; 2-й столик «Модель реального викладача»; 3-й столик – «Визначте типові порушення прав науково-педагогічних працівників (наведіть приклади)»; 4-й столик «Назвіть основні недоліки лекції як форми організації навчання у виші (наведіть приклади)»; 5-й столик «Назвіть переваги лекції у ЗВО (наведіть приклади)»).

- «Запрошені гості» й «господар» столика обговорюють питання та записують усі основні ідеї безпосередньо на столі, покритому аркушем фліпчарта (**15–30 хвилин**). Модератор періодично нагадує учасникам, щоб вони записували й схематично представляли основні ідеї.

- Після першого раунду обговорення учасники переходять до іншого столу («посланці ідей»). «Господар столу» коротко інформує їх про ідеї, запропоновані під час попереднього раунду обговорень. Відновлена бесіда збагачується ідеями, темами й питаннями, порушеними у процесі попередніх обговорень з іншими учасниками.

- Цей процес повторюється кілька разів – зазвичай три раунди, й ідеї та погляди починають поєднуватися, а колективні знання – зростати (**2–3 рази по 15–30 хвилин**).

- Підбиття підсумків і узагальнення під час бесіди з усією групою. Результатом є «перехресне запилення» (перенесення) ідей і думок (**5–15 хвилин**).

Зверніть увагу!

Для тих здобувачів, хто з поважної причини (хвороба (тимчасовий листок непрацездатності або довідка), відрядження, мобільність тощо) не міг бути присутнім на практичному занятті № 1, пропоновано альтернативне завдання з прикладом виконання.

Альтернативне завдання до практичного заняття № 1 (max 10 балів)

(для тих, хто з поважних причин не зможе відвідати заняття)

Написання есе

Критерії оцінювання есе:

- дотримання технічних вимог до оформлення – 0,5 бала;
- дотримання структури есе (вступ зі сформульованою тезою, яка презентує власну, незмінну впродовж усього викладу позицію щодо порушеної в завданні проблеми, основна частина з аргументацією (мають бути наведені приклади до аргументів) та авторські висновки (мають бути обґрунтовані висновки) – 3 бали;
 - розкриття теми (логічність і послідовність), креативність, авторський погляд, творчий підхід – 0,5 бала;
 - аргументованість викладу матеріалу (використання думки експертів, реальних кейсів, статистичних матеріалів тощо – з посиланням на джерело) – 1 бал.

Завдання 1 (max 5 балів)

Поміркуйте над питанням «**Як зацікавити здобувача вищої освіти своїм предметом?**». Власні роздуми презентуйте у вигляді есе обсягом 1 с.

Завдання 2 (max 5 балів)

Поміркуйте над питанням, яким має бути викладач закладу вищої освіти в контексті завдань та принципів сучасної вищої освіти, вимог до наукового, навчально-методичного та нормативного забезпечення викладання дисциплін. Власні роздуми презентуйте у вигляді есе обсягом 1 с.

Приклад виконання завдання

Завдання: Поміркуйте над питанням «Як отримати від студента внутрішню зацікавленість до пізнавальної діяльності, усвідомлення обов'язку як стимулу навчання?». Власні роздуми презентуйте у вигляді есе обсягом 1–2 с.

Есе на тему: «Як отримати від студента внутрішню зацікавленість до пізнавальної діяльності, усвідомлення обов'язку як стимулу навчання?»

Виконав: Пашинін Олександр Анатолійович,
аспірант 1 року навчання (заочної форми)
спеціальність 081 «Право»

Зв'язок між внутрішньою зацікавленістю та усвідомленням обов'язку студента є надзвичайно важливим для досягнення успіху в навчанні. Ці два аспекти можуть виявитися потужними стимулами, що спонукають студентів розвивати свої здібності, виявляти ініціативу та досягати найкращих результатів у своїй академічній практиці.

Внутрішня зацікавленість є одним із ключових факторів, які впливають на мотивацію студента. Коли студенти мають цікавість до певної теми або предмета, вони стають більш активними у своїй пізнавальній діяльності. Задоволення, яке вони отримують від засвоєння нових знань та розуміння складних концепцій, стає джерелом внутрішньої мотивації. Зацікавлені студенти виявляють більшу ініціативу в дослідженні предмета, встановлюють високі стандарти для себе і прагнуть досягти найкращих результатів. Внутрішня зацікавленість спонукає студентів до самостійного навчання, самовдосконалення і формує позитивне ставлення до процесу навчання.

Окрім внутрішньої зацікавленості, важливу роль у стимулюванні студентів до навчання також відіграє усвідомлення обов'язку. Усвідомлення обов'язку перед собою, викладачами, суспільством допомагає студентам відчувати відповідальність за своє навчання та розвиток. Знання та освіта стають необхідними компонентами особистого та професійного розвитку, і усвідомлення цього факту стимулює студентів до систематичної підготовки, своєчасного виконання завдань та відданості навчальному процесу. Відчуття обов'язку сприяє розвитку дисципліни та сили волі, які є необхідними для досягнення успіху у будь-якій галузі.

Для того, щоб стимулювати внутрішню зацікавленість і усвідомлення обов'язку у студентів, освітній процес повинен бути цікавим, актуальним та мотивуючим. Викладачі повинні надавати можливості для творчого мислення, постановки запитань та активного діалогу. Використання інтерактивних методів навчання, як-от дослідницькі проєкти, групова робота та практичні завдання, сприяє активізації студентів у навчальному процесі. До того ж важливо створити позитивну навчальну атмосферу, в якій студенти зможуть відчувати підтримку, а докладання ними зусиль буде заохочуватися.

Отже, внутрішня зацікавленість і усвідомлення обов'язку є двома вагомими стимулами для навчання студента. Вони сприяють розвитку мотивації, самодисципліни та академічних досягнень. Створення цікавого та стимулюючого навчального середовища сприяє залученню студентів до активної пізнавальної діяльності. Коли студенти відчують внутрішню мотивацію та розуміють свої обов'язки, навчання стає приємним процесом, а знання та навички здобуваються з ентузіазмом.

Рекомендовані джерела інформації

1. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності: постанова Кабінету Міністрів України № 1187 (2015). П. 37; 38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text> (дата доступу: 14.05.2025).
2. Положення про організацію освітньої діяльності у Донецького національного університету імені Василя Стуса». 2024. URL: https://drive.google.com/file/d/1ySU7N0bY_rYqIagN5OwUb4i-lbBd8Cv1/view (дата доступу: 14.05.2025).
3. Ключові показники діяльності науково-педагогічних працівників Донецького національного університету імені Василя Стуса. URL: https://dnu-my.sharepoint.com/:b/g/personal/i_zarishniak_donnu_edu_ua/EWCDz469LV5Ho4BqbUdCzdsBQSLjTYO1LiVKd2HOd6A9UQ?e=Yu0if1 (дата доступу: 14.05.2025).
4. Волкова Н. П., Степанова А. А. Фасилітатор як важлива рольова позиція сучасного викладача вишу. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Педагогіка і психологія. Пед. науки.* 2018. № 1(15). С. 228–234. URL: http://pedpsy.duan.edu.ua/images/stories/Files/2018/2018_1/39.pdf (дата доступу: 14.05.2025).
5. Компетенції викладачів вищої школи в добу змін: діагностика та аналітика / Л. Хоружа, М. Братко, О. Котенко, О. Мельниченко, В. Прошкін. Київ: Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2018. 92 с. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25384/1/V.Proshkin_KVVSDZ_FITU.pdf (дата доступу: 14.05.2025).
6. Кухаренко В. М. Типові помилки розробників дистанційного курсу. *Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle: восьма міжнародна науково-практична конференція.* 2019. URL: <http://2019.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=43> (дата доступу: 14.05.2025).
7. Красюк Ю. М., Супрунюк Г. М. Візуалізація навчальних матеріалів в презентаціях дистанційних курсів: типові помилки. *Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle: восьма міжнародна науково-практична конференція.* 2020. URL: <https://2020.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=17> (дата доступу: 14.05.2025).
8. Методичні рекомендації до організації відкритих занять, взаємовідвідування та контрольних відвідувань. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2023. 30 с. URL: surl.li/grvkm0
9. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Кондор, 2011. 628 с. URL: http://pidruchniki.com/13680808/pedagogika/pedagogika_vischoyi_shkoli (дата доступу: 14.05.2025).
10. Зайченко І. В., Теслюк В. М., Каленський А. А. Основи педагогічної майстерності та етики викладача вищої школи: підручник / за заг. ред. І. В. Зайченка. Київ: вид-во «Ліра-К», 2019. 484 с.

11. Брюховецька О. В., Чаусова Т. В. Професійно-значущі якості особистості викладача вищого навчального закладу. *Післядипломна освіта в Україні*. 2012. № 1. С. 74–78. URL: surl.li/yirktm (дата доступу: 14.05.2025).

12. Зарішняк І., Ворона А. Професійна компетентність викладача вищої школи. *Наукові дослідження та інновації у галузі суспільно-гуманітарних наук*: зб. матер. I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Мелітополь, 24 листопада 2021 р.) / ТДАТУ: Ч. 1. Мелітополь: ТДАТУ, 2021. С. 117–121.

13. Зарішняк І. М. До проблеми професійної компетентності сучасного викладача вищої школи. *Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті*: зб. матер. XII Міжнародної науково-практичної онлайн-інтернет конференції (м. Кропивницький, 01–16 листопада 2021 р.) / відп. ред. М. І. Садовий. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2021. С. 87–88.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2 (2 год, max 5 балів) ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Форма проведення: тренінг (проводиться в аудиторії).

Мета: сформувати вміння саморегуляції власних емоційних станів та удосконалити технології відновлення фізичного і психічного здоров'я учасників освітнього процесу.

Завдання:

- визначити складники професійного здоров'я викладача;
- зміна погляду на процес навчання (розуміння того, що навчання дає задоволення та наснагу);
- сформувати навички профілактики емоційної та особистісної деформації;
- навчити технології саморегуляції емоційних станів;
- озброєння методичним апаратом психодіагностики та корекції професійного здоров'я.

Обладнання: стільці в аудиторії бажано розмістити півколом для створення неформальної атмосфери, що забезпечить можливість кожному учаснику бачити один одного для розвитку довіри, уваги та інтересу.

Критерії оцінювання тренінгу:

- знання теоретичного матеріалу дисципліни, здатність його застосовувати – від 1 до 3 балів;
- професійні вміння (правильність виконання вправ) – від 0 до 1 бала;
- здатність самостійно діяти (компетенції) – від 0 до 1 бала.

Методичні рекомендації: тренінг проводить тренер (викладач), який є сам учасником тренінгової групи і може розпочинати всі вправи «на рівних». До того ж, його завдання – розуміти настрій кожного учасника, регулювати групові процеси, зацікавити учасника, спрямувати на конструктивне розв'язання проблеми, зняти напруження, оцінити результати тренінгу тощо.

Практичні завдання

Вправа «Правила тренінгу»

Мета: визначити правила, яких будуть дотримуватися учасники тренінгу, щоб робота була активною і продуктивною.

Час: 1–2 хв.

Перебіг вправи

На початку тренінгу тренер пропонує кожному визначити правила. Наприклад, «вимкнений телефон», добровільна активність, «піднята рука», увічливість, «стоп»; зворотний зв'язок, цінування часу, конфіденційність тощо.

Вправа «Мій рівень емоційного вигорання»

Мета: визначити рівень емоційного вигорання особистості за допомогою адаптованої шкали «Емоційне виснаження» з методики Крістіни Маслач і Сьюзен Джексон «Професійне вигорання»².

Час: 2–3 хв.

Перебіг вправи

Визначте рівень емоційного вигорання за теперішнім станом за допомогою шкали відповідей на запитання у 4 бали, де 0 балів – «майже ніколи», 1 бал – «інколи», 2 бали – «часто» і 3 бали – «майже завжди».

1. До кінця робочого дня я відчуваю себе емоційно спустошеним.
2. Я погано засинаю через переживання, пов'язані з роботою.
3. Емоційне навантаження на роботі занадто велике для мене.
4. Після робочого дня я можу зриватися на своїх близьких.
5. Я відчуваю, що мої нерви на межі.
6. Мені важко зняти емоційне напруження, яке виникає у мене після робочого дня.
7. Моя робота погано впливає на моє здоров'я.
8. Після трудового дня мені не хочеться нічого робити вдома.
9. Я відчуваю себе «перевантаженим» проблемами інших людей.

Оцінювання отриманих результатів:

- сума менше 3-х балів – низький рівень емоційного вигорання;
- 3–12 балів – середній рівень емоційного вигорання;
- вище 12 – високий рівень емоційного вигорання.

Обговорення: визначаємо здобувачів із різними рівнями емоційного вигорання, щоб працювати над регуляцією власних емоційних станів.

Вправа «Три слова про себе»³

Мета: особистісний самоаналіз, сприяти зближенню групи.

Час: 15–20 хв.

² Олійник М. Дослідження синдрому вигорання. КПТ-орієнтована модель допомоги при емоційному вигоранні. Львів, 2021. 51 с. URL: <https://i-cbt.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Oliynyk-M.-KPT-oriyentovana-model-dopomogy-pry-emotsiynomu-vygoranni.pdf>

³ Вейланде Л. В.-В. Педагогіка і психологія вищої школи: практикум. Одеса: ОНУ, 2018. 122 с. URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/rgf/ped/ped011-phd/Pedahohika_i_psykholohiia_vyshchoi_shkoly.docx

Перебіг вправи

Кожному пропонують назвати своє ім'я та закінчити наступні фрази:

- «Я люблю»
- «Я радію, коли ...»
- «Мені сумно, коли ...»
- «Мене дратує, коли ...»
- «Мені спокійно, коли ...»
- «Я пишаюся, коли ...»

Обговорення:

1. Які емоції ви відчували під час виконання вправи?
2. Яку фразу було найважче сформулювати?

Вправа «Кастинг»

Мета: створення довірливої атмосфери, аналіз позитивних якостей особистості.

Час: 3–5 хв.

Перебіг вправи

1. Проаналізуйте, чим ви можете пишатися. Назвіть кілька моментів вашого життя, якими ви пишаєтеся.
2. Назвіть те досягнення, яким найбільше пишаєтеся, за допомогою фрази: «Я не хочу хвалитися, але ...».

Обговорення:

1. Яке було відчуття, коли ви аналізувати свої досягнення?
2. Чи відіграє роль кількість досягнень, якими можна пишатися?
3. Чи відчували інші ті самі почуття, що й ви під час аналізу своїх досягнень? Чому?
4. Чи справили б ви враження під час кастингу? Що підвищило б ваші шанси на успіх?

Вправа «Комплімент»

Мета: підвищення рівня самооцінки і визначення позитивних якостей особистості

Час: 10–15 хв.

Перебіг вправи

Зверніться до кожного члена групи по черзі зі словами: «Я радий тебе бачити, тому що ...». Описуючи радість спілкування, потрібно зазначати особистісні позитивні якості співрозмовника, а не зовнішній вигляд.

Обговорення:

1. Наскільки легко було обрати ті якості, що приваблюють вас у людині?
2. Які почуття домінували під час «компліменту» від ваших однокурсників?
3. Опишіть свої відчуття, коли ви зверталися до іншої людини зі словами «Я радий тебе бачити ...».
4. Чи легко вам було визначити, чому ви раді бачити свого сусіда?
5. Чи часто вам у житті доводиться говорити людям компліменти?

Вправа «Сміттєвий бак»

Мета: саморегуляція відчуттів.

Час: 2 хв.

Перебіг вправи

Уявіть сміттєвий бак. Що для вас він символізує? У вас є можливість викинути щось зі свого життя, те, що вам не знадобиться. Це може бути людина, предмет, місце чи почуття. Уявіть собі, ніби щось падає з руки у сміттєвий бак (відро для сміття).

Обговорення:

Що було найважче «викинути» зі свого життя?

Вправа «Шкідливі звички»⁴

Мета: визначити аргументи «за» і «проти» паління.

Час: 12 хв.

Обладнання: папір, ручка (олівець).

Перебіг вправи

Вплив шкідливих звичок на здоров'я людини не перебільшено, адже деякі звички стають критичними і завдають серйозної шкоди, як-от передчасне старіння, смертельно небезпечні хвороби тощо. Серед критично небезпечних звичок є вживання алкогольних напоїв, наркотиків, куріння тютюнових виробів та електронних цигарок.

3 хв відводиться на те, щоб записати аргументи «за», наприклад, куріння. Впродовж наступних **3 хв** ділимося враженнями з колегами та пропонуємо один-два найоригінальніші аргументи. Потім відводиться **3 хв** та те, щоб кожен записав аргументи «проти» куріння. Впродовж **3 хв** обмінюємося думками.

Обговорення:

1. Яких аргументів було більше – «за» чи «проти»?
2. Чий аргументи були найоригінальніші?

⁴ Теслюк В. М. Розвиток педагогічної майстерності викладача: монографія. Київ: вид-во «Ліра-К», 2019. С. 85–86.

Вправа «Це я»

Мета: профілактика особистісної й емоційної деформації.

Час: 5–7 хв.

Обладнання: аркуш чистого паперу, олівці, ручки, фломастери.

Умова: студенти повинні знаходитися на відстані один від одного, щоб не бачити малюнків на етапі їх створення.

Перебіг вправи

На аркуші паперу за 5 хв намалюйте свій образ в алегоричній формі. Малюйте все, що бажаєте. Це може бути дитячий малюнок, природа, абстракція, ребус чи натюрморт – все те, з чим ви асоціюєте, пов'язуєте, порівнюєте свою натуру і свій життєвий шлях.

Обговорення:

1. Викладач демонструє по черзі малюнки і просить кожного (й автора також) поділитися враженнями щодо характеристики «художника» (замкнутий – відкритий, веселий – сумний, захопливий – приземлений, твердий – м'який, емоційний – черствий тощо). Коментар може обмежуватись одним словом, фразою чи іншими здогадками. Свою думку висловлюють всі (й автори малюнків також).

2. Можна за бажанням відгадати, кому належить малюнок.

Вправа «Колесо життя»

Мета: усвідомити необхідність гармонійного розвитку особистості та удосконалення складників здоров'я.

Час: 5–10 хв.

Існує багато визначень поняття «здоров'я». Зокрема, Біл Райн – професор школи соціальної роботи Макгіл університету (Канада) – пропонує концепцію поняття здоров'я, в основу якої покладено світогляд перших поселенців Канади, які сприймають життя у вигляді колеса. Відповідно до цього світогляду все в житті має бути в гармонії.

Завдання: намалюйте на аркуші паперу або сторінці зошиту коло найбільшого діаметра і позначте центр кола точкою. Через цю точку проведіть чотири хорди (прямі лінії). Утворені вісім сегментів кола позначте як *емоційний*, *інтелектуальний*, *соціальний*, *професійний*, *фізичний*, *духовний*, *психологічний* та *екологічний* складники вашого життя. **Духовний** складник відображається активністю – пасивністю, **інтелектуальний** – самовдоволеністю – допитливістю, **емоційний** – нестійкістю – стійкістю, **фізичний** – це стан вашого здоров'я (нездоровий – здоровий), **соціальний** (самотній – має багато друзів, товаришів), **професійний** – незадоволений роботою – «сродна праця», **психологічний** (непритосований – притосований до умов життя), **екологічний** (небережливий – бережливий). Уявіть, що

намальоване коло є колесом вашого життя, заповненого різними аспектами, які розвиваються або гальмуються. Заштрихуйте, починаючи від центра кола, наскільки розвинені позначені аспекти вашого життя на цьому етапі. Наприклад, якщо ви маєте кілька друзів, то соціальний сегмент буде заповнено частково, а якщо ваш фізичний складник знаходиться на піку свого розвитку, то він буде заповнений майже повністю. Коли заповнено всі складники вашого колеса життя, з'єднайте крайні точки суцільною лінією.

Обговорення:

1. Яке у вас утворилося коло?
2. Якщо ви будете рухатися в автомобілі з такими колесами, то якою буде ваша дорога життя?
3. Чи комфортно вам рухатись у такому автомобілі?
4. Який з аспектів вашого життя найрозвиненіший?
5. Що вам необхідно удосконалювати?
6. Яким має бути коло з назвою «Життя», щоб ви рухалися комфортно і зручно?

Вправа «Мінливий світ»

Мета: забезпечити психологічне розвантаження.

Час: 10 хв.

Обладнання: папір, ручка (олівці, маркери), дошка і магніти для кріплення малюнків, м'ячик.

Перебіг вправи

Рекомендація: розмістити учасників у коло і кидати кожному, хто бере участь у грі, м'ячик, запам'ятовуючи, у кого вже побував у руках м'ячик (участь мають взяти всі).

Крок 1. Усі мають зосередитися на своїх думках, відчуттях і переживаннях, відключити зовнішній вплив звуку, світла, температури, щоб відчути своє тіло і той мінливий світ, у якому ми живемо (особливої актуальності набуває під час російсько-української війни). Поміркуйте:

1. Про що ви думаєте?
2. Які відчуття у блискавично мінливому світі?
3. Як впливають воєнні події на стан вашого здоров'я?

Поміркуйте із закритими очима, що вам допомагає виживати у мінливому світі, а що ускладнює життя. Яку роль у цьому відіграють особистісні якості?

Через 5 хв намалюйте те, що ви відчуваєте, на аркуші паперу (малюнки закріпимо магнітами на дошці, щоб демонструвати учасникам).

Крок 2. Об'єднуємо учасників у групу по 4–5 осіб і ділимося нашими роздумами про якості, які допомагають нам жити у цьому світі і зберігають наше здоров'я, і які ускладнюють життя (та шкодять здоров'ю).

Крок 3. Переходимо з груп у спільну групу і на дошці групуємо запропоновані учасниками якості.

Наприклад, це може бути така класифікація:

Ті якості, що допомагають нам жити у «мінливому світі», обумовлюють нашу поведінку, визначають здоров'я: стресостійкість, любов до людей, емпатійність, активність і рішучість, дотепність, товариськість, альтруїзм, працьовитість, наполегливість, цілеспрямованість тощо.

Якості, особливості поведінки і здоров'я, що обтяжують наше життя у світі, який змінюється: занижена самооцінка, невпевненість, некритичність, несамотійність, стереотипи в мисленні і поведінці, тривожність, орієнтація на загальні правила і норми тощо.

Вправа «Валіза»

Мета: навчитися визначати характеристики, що є конструктивними для особистісного і професійного зростання.

Час: 5 хв.

Обладнання: аркуш паперу і ручка.

Перебіг вправи

Уявіть собі, що ви плануєте подорож під назвою «Моє професійне майбутнє» і вам потрібно взяти із собою у «валізу» ті особистісні і професійні якості, що допоможуть реалізуватися, досягти самовдосконалення. Для цього обираємо учасника, якому будемо збирати «валізу» у далеку дорогу. Учасника просимо вийти з кімнати, щоб група «накидала» до його валізи все необхідне для особистісного і професійного росту. До валізи потрібно покласти не тільки ті позитивні якості, які кожен цінує, а й те, що заважає людині, що є неконструктивним для особистісного чи професійного зростання. Це можуть бути ті негативні характеристики, яких необхідно людині позбутися.

Для фіксації необхідних речей у валізі обираємо «секретаря», який пише на аркуш позитивні і негативні характеристики. Для того, щоб узяти з собою в подорож усе необхідне, потрібно не менше 5–7 позитивних і стільки ж негативних характеристик.

Коли валізу зібрано, просимо її власника зайти до кімнати, і «секретар» зачитує та передає йому цей список.

Обговорення:

1. Що ви відчували, коли вас відправили за двері?
2. Що найважче було «скласти у валізу»?

3. Що б ви виклали з валізи (з чим не погоджуєтесь)?

4. Що б ви додали у валізу?

Вправа на завершення

Мета: закріплення результатів тренінгу.

Час: 2–3 хв.

Перебіг вправи

Наприкінці заняття всі висловлюють побажання міцного здоров'я, стаючи у коло і кладучи ліву руку на плече сусіда та по черзі дякуючи сусідові зліва за позитивні емоції та гарну роботу під час тренінгу.

Зверніть увагу!

Для тих здобувачів, хто з поважної причини (хвороба (тимчасовий листок непрацездатності або довідка), відрядження, мобільність тощо) не міг бути присутнім на практичному занятті № 2, пропоновано альтернативне завдання з прикладом виконання.

Альтернативне завдання до практичного заняття № 2 (max 5 балів)

(для тих, хто з поважних причин не зможе відвідати тренінг)

Використовуючи наведені нижче методики, визначте основні показники власного фізичного та психічного здоров'я. Проводячи аналіз отриманих результатів, зверніть увагу на можливі ризики формування професійних деформацій надалі:

- Методика «Дослідження особистості за допомогою модифікованої форми В опитувальника FPI» (за А. А. Криловим);
- Методика експрес-діагностики неврозу К. Хека та Х. Хесс;
- Методика самооцінки рівня реактивної та особистісної тривожності Ч. Д. Спілбергера;
- Методика діагностики рівня емоційного вигорання В. В. Бойко;
- Методика діагностики рівня невротизації Л. І. Вассермана;
- Індекс життєвої задоволеності (адаптований Н. В. Паніною).

Методики можна знайти на електронних ресурсах (зокрема URL: <http://psyttests.org/>).

Завдання до теми «Психологічне здоров'я учасників освітнього процесу в умовах невизначеності»

Виконав: Бондар О. С.,
здобувач 1-го року навчання ОНП 051

Результати тестів щодо визначення основних показників фізичного та психічного здоров'я особистості

Методика «Дослідження особистості за допомогою модифікованої форми В опитувальника FPI» (за А. А. Криловим)

Отримані результати вказують, що я є особистістю з набором характеристик, які пасують професії викладача. Наприклад, високі показники товариськості та відкритості стануть у нагоді під час налагодження контакту зі студентами. Водночас невротичність, спонтанна агресивність і емоційна лабільність мають показники середнього рівня, а дратівливість – високого. Це вказує на певні потенційні ризики майбутніх професійних деформацій через не надто високу стійкість психіки, яка буде під впливом стресу від монотонної роботи викладача.

Методика експрес-діагностики неврозу К. Хека та Х. Хесс

Результати експрес-тесту діагностики неврозу К. Хека та Х. Хесс вказують на низький рівень невротизації і достатню емоційну стійкість.

Отже, ці дані не підтверджують результати опитувальника за А. А. Криловим та не можуть бути основою для припущень про потенційні ризики формування професійних деформацій у подальшому.

Методика самооцінки рівня реактивної та особистісної тривожності Ч. Д. Спілбергера

Результати методики самооцінки рівня особистісної тривожності вказують на доволі високу тривожність у цей момент. Вона зумовлена переживаннями за безпеку близьких, а також власну в умовах війни.

Отже, попри загальну стійкість психіки, вона може не справлятися з постійним та довготривалим (більше 2 років) стресом, що виливається у тривожність. Це може бути ризиком майбутніх професійних деформацій.

Методика діагностики рівня емоційного вигорання В. В. Бойко

Результати проходження тестування рівня емоційного вигорання за методикою В. В. Бойко вказують на те, що я наразі знаходжуся у стадії резистенції в той час, як фаза виснаження тільки формується. До того ж результати показали наявність декількох сформованих симптомів емоційного вигорання, серед яких:

- редукція професійних обов'язків;
- неадекватне емоційне вибіркове реагування;
- емоційна відстороненість.

Існують суттєві підстави говорити про доволі серйозний рівень емоційного вигорання, спричиненого незадоволенням роботою та незацікавленістю у результатах власної роботи.

Отже, існує ризик професійної деформації у майбутньому за умови, що робота викладача не буде здаватися достатньо цікавою.

Методика діагностики рівня невротизації Л. І. Вассермана

Після проходження діагностики було отримано результат 17 балів, що вказує на середній рівень невротизації, який свідчить про певну емоційну збудливість і переживання.

Цей результат трохи відрізняється від результатів експрес-діагностики невроту Хека та Хесс, проте й не суперечить їм.

Наявний ризик майбутніх професійних деформацій за умови, що робота буде викликати переживання.

Індекс життєвої задоволеності (адаптований Н. В. Паніною)

Після проходження тестування був отриманий індекс життєвої задоволеності 25, що відповідає нижній межі середньої задоволеності життям.

Більше детальний аналіз свідчить про те, що загалом оцінка себе та власних вчинків є позитивною (7 із 8 балів), проте загальний фон настрою – низький (3 з 8). Всі інші критерії мають середні значення.

Результати свідчать про те, що тільки поточні події та впливи (війна та пов'язані стреси) знижують загальну задоволеність життям, яка було б доволі високою в іншому разі.

Це також свідчить, що задоволеність роботою у майбутньому може залежати від зовнішніх факторів. Якщо вплив негативний, то можуть виникнути професійні деформації.

Висновки

Після ретельного аналізу результатів тестів можна зробити кілька важливих висновків, що стосуються загального стану фізичного та психічного здоров'я особистості, а також її можливих ризиків у майбутній професійній діяльності як викладача в університеті.

Насамперед результати тестів А. А. Крилова показують, що особистість має характеристики, які пасують для професії викладача-педагога, є позитивними завдяки високій товариськості та відкритості, що сприятиме налагодженню контакту зі студентами. Однак важливо врахувати певні ознаки емоційного вигорання та тривожності, які виявлені за допомогою інших методик.

Наприклад, результати методики діагностики рівня емоційного вигорання (В. В. Бойко) свідчать про наявність певного рівня емоційного вигорання через незадоволення роботою та незацікавленість у власній праці. Це може бути першим сигналом про можливі проблеми у майбутньому, якщо не буде вжито відповідних заходів для підтримки фізичного та психічного здоров'я.

З іншого боку, результати методики експрес-діагностики невроту (К. Хека та Х. Хесс) свідчать про низький рівень невротизації та достатню емоційну стійкість, що може вказувати на загальну стійкість психіки. Однак важливо пам'ятати, що тривожність, зокрема через переживання за безпеку близьких, може бути фактором, який підвищує ризик формування професійних деформацій у майбутньому.

Отже, враховуючи ці висновки, можна розробити декілька рекомендацій, наприклад, розглянути розвиток стратегій саморегуляції, підтримки фізичного та психічного здоров'я, а також пошук способів вирішення проблем, що виявлені за результатами тестів. Це може включати регулярну фізичну активність, медитацію, консультування психолога та підтримку з боку родини та колег. Тільки за умови комплексного підходу можна зменшити ризик формування професійних деформацій та забезпечити стабільний розвиток у майбутній кар'єрі.

Рекомендовані джерела інформації

1. Туркот Т. І., Коновал О. А. Педагогіка та психологія вищої школи: навч. посіб. для студ. вищ. закл. Стереот. вид. Херсон: Олді-плюс, 2017. С. 378–409.
2. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Кондор, 2011. 628 с. URL: https://pidru4niki.com/13680808/pedagogika/pedagogika_vischoyi_shkoli (дата доступу: 14.05.2025).
3. Мешко Г. М. Курс «Професійне здоров'я педагога» в системі підготовки майбутніх учителів до здоров'ятворчої діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Педагогіка і соціальна робота*. 2014. Вип. 30. С. 98–100.
4. Сидорчук Н. Г. Особливості професійного здоров'я викладача закладу вищої освіти та синдром професійного вигорання. *Андрогогічний вісник: наук. електр. журнал*. 2018. Вип. 9. С. 102–113. URL: http://eprints.zu.edu.ua/28885/1/10_%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf (дата доступу: 14.05.2025).

Додаткова література

1. Бондаренко І. В. Профілактика психічного здоров'я під час війни. *Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладі вищої освіти*: зб. мат. всеукр. наук.-метод. конф. (21 червня 2023 р.) Одеса: Ун-т Ушинського, 2023. С. 10–13.
2. Кіріченко Т. Психічне здоров'я педагога як умова створення безпечного освітнього середовища. *Наукова ініціатива іноземних студентів та аспірантів у світі інтеграції освіти і науки України у міжнародний освітній простір*: зб. наук. ст. за матеріалами XI Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищ. освіти та молодих вчених, 15 лют. 2024 р. / Харків. нац. автомоб.-дор. ун-т. Харків, 2024. С. 73–76. URL: <https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/d81f1807-07ac-4fa1-b6c5-113431c3c795/content> (дата доступу: 14.05.2025).
3. Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. Психологія здоров'я людини: навч. посіб. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. 430 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/323530716.pdf> (дата доступу: 14.05.2025).

4. Крупеня С. В. Фізична рекреація у закладах вищої освіти. *Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладі вищої освіти*: зб. мат. Всеукр. наук.-метод. конф. (21 червня 2023 р.) Одеса: Ун-т Ушинського, 2023. С. 52–55.
5. Олійник М. Дослідження синдрому вигорання. КПТ-орієнтована модель допомоги при емоційному вигоранні. Львів, 2021. 51 с. URL: <https://i-cbt.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Oliynuk-M.-KPT-oriyentovana-model-dopomogy-pry-emotsiynomu-vygoranni.pdf> (дата доступу: 14.05.2025).
6. Теслюк В. М. Розвиток педагогічної майстерності викладача: монографія. Київ: Ліра-К, 2019. С. 72–197.
7. Laurel M., Gueguen N., Mouda F. Psychometric properties of a global measure of job burnout. *Study Psychologica*. 2008. Vol. 50, № 1. P. 109–118.
8. Psychologist. URL: <https://psychologist.com.ua/>

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3 (2 год, max 10 балів)
РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Мета: поглибити знання про форми і методи організації навчання у вищій освіті; сформувані навички використання різних форм організації процесу навчання з позиції компетентнісного підходу; сформувані уміння добирати відповідні методи навчання та форми активізації пізнавальної діяльності студентів; формувати педагогічну майстерність здобувачів.

Основні поняття: форми організації навчання, лекція, види лекцій, семінарське заняття, види та форми семінарського заняття, методика підготовки та проведення лекційного та семінарського заняття, оцінка якості лекційного та семінарського заняття, самостійна робота, види самостійної роботи студентів, навчальна та виробнича практична підготовка здобувачів.

Критерії оцінювання лекційного / практичного заняття:

- дотримання технічних вимог до оформлення конспекту заняття – 1 бал;
- логічність і відповідність плану лекційного / практичного заняття досягненню поставленої мети – 2 бали;
- використання і рекомендація оптимального кола сучасних джерел інформації – 1 бал;
- зміст заняття демонструє теоретичні знання здобувача – 1 бал;
- фрагмент заняття демонструє зв'язок із практичною діяльністю (використання корисних кейсів, наочних прикладів) – 2 бали;
- оптимальний підбір і впевнена презентація фрагмента заняття в аудиторії – 3 бали.

Питання для обговорення

Використовуючи рекомендовані джерела інформації, ознайомтеся з теоретичними питаннями, щоб дискутувати на занятті:

1. Визначте особливості лекційного заняття як однієї з основних форм організації навчання у закладі вищої освіти. Назвіть основні переваги лекції. Якими є її недоліки під час змішаного та дистанційного навчання?

2. Розкрийте роль практичних занять як форми організації навчання у закладах вищої освіти. Назвіть види практичних занять і розкрийте їх можливості для підготовки кваліфікованих фахівців у різних галузях науки і національного господарства.

3. Які вимоги висуваються до ефективної організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти?

4. Покажіть значення різних видів практичної підготовки у фаховій підготовці здобувачів вищої освіти.

Практичні завдання

Виконайте одне завдання з поданих на вибір (завдання I – складання плану-конспекту лекційного заняття і мікрОВикладання його фрагмента в аудиторії; завдання II – складання плану-конспекту практичного заняття і мікрОВикладання його фрагмента в аудиторії).

Завдання I (max 10 балів)

А) Оберіть освітню програму за 2024 р. (або ОС «Бакалавр», або ОС «Магістр», або освітньо-наукову програму доктора філософії) у вкладці «Освітні програми, що реалізуються в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса» (URL: <https://www.donnu.edu.ua/uk/informatsiyna-vidkritist/>). Виберіть з освітньої програми ту дисципліну, яку б ви хотіли викладати. За орієнтовною схемою розробіть план-конспект лекційного заняття з обраної дисципліни.

Орієнтовна план-схема конспекту лекції

1. Курс, ступінь освіти, освітня програма.
2. Тема заняття.
3. Вид лекції.
4. Мета лекції (рекомендуємо формулювати за таксономією Б. Блума: що здобувачі мають знати, розуміти, вміти застосовувати, аналізувати, синтезувати, оцінювати, створювати тощо).
5. Місце проведення і тривалість заняття.
6. Обладнання (якщо передбачено) і перелік методів, що плануєте використати на занятті.
7. Список рекомендованих джерел (рекомендуємо запропонувати до 4 основні джерела і до 6 додаткових джерел за останні 10 років).

Змістова частина конспекту

План (рекомендуємо демонструвати на екран або дати записати здобувачам; план має вміщувати 4–5 питань із теми, що виносяться на обговорення. Кожне питання має підсумовуватися лектором у кінці лекції чи після кожного пункту плану).

Вступ:

- формулювання теми лекції, характеристика її професійної значущості та наукової актуальності, новизни й ступеня вивченості, мети лекції;
- виклад плану лекції, що включає основні питання, які розглядатимуться на лекції;
- характеристика рекомендованих джерел інформації, що необхідні для організації самостійної роботи здобувачів;
- ретроспекція-нагадування питань, розглянутих на минулій лекції, зв'язок їх із новим матеріалом.

Основна частина:

- виклад змісту лекції у суворій відповідності з запропонованим планом;

- включає концептуальний і фактичний матеріал, його аналіз та оцінку, різні способи аргументації та докази висунутих теоретичних положень;
- визначається видом лекції;
- повинна містити опис методів та засобів активізації пізнавальної діяльності студентів.

Заключна частина (висновки):

- повторення основних положень лекції, узагальнення матеріалу, формулювання висновків за темою лекції. Завдання для самопідготовки.

Б) Для моделювання майбутньої науково-педагогічної діяльності викладача виберіть із розробленого заняття *один з етапів лекції*, підготуйте презентацію фрагмента лекції в аудиторії (мікрвикладання). Час, відведений для презентації – 10–15 хв (може бути і до 10 хв, залежно від кількості здобувачів, які презентують свої розробки фрагментів заняття). Вид лекції студенти обирають напередодні через жеребкування (на занятті повинно бути представлено усе розмаїття видів лекційних занять у ЗВО).

Методичні рекомендації:

Мікрвикладання – це форма організації навчання, під час якої кожен студент-викладач упродовж 10–15 хв репрезентує певний етап (фрагмент) навчального заняття відповідно до типу (лекції, семінарського, практичного чи лабораторного заняття) і теми чи окремого навчального питання теми. Для цього потрібно обрати з робочої програми або силабусу навчальної дисципліни тему і спланувати лекцію за запропонованою схемою. Підготувати конспект лекції і обрати ту частину лекційного заняття, яку зможете презентувати в аудиторії.

Завдання II (max 10 балів)

А) Відповідно до обраної теми лекційного заняття сформулюйте тему практичного, розробіть план-конспект практичного заняття за запропонованою схемою.

Б) Презентуйте фрагмент розробленого заняття. Час, відведений для презентації – до 10 хв.

Орієнтовна план-схема конспекту практичного заняття

1. Курс, ступінь освіти, освітня програма.
2. Тема заняття.
3. Форма проведення і методи, які плануєте застосувати на занятті.
4. Мета заняття (*на практичному занятті потрібно поглибити, розширити отримані на лекції знання і сформувані практичні навички та удосконалити уміння*).
5. Тривалість заняття.

6. Обладнання та методичне забезпечення (*наочність, роздатковий матеріал тощо*).

7. План заняття (*перелік питань для обговорення*).

8. Список актуальних рекомендованих джерел.

Змістова частина конспекту

Організаційний етап:

- перевірка присутності, готовності до проведення заняття.

Вступна частина:

– визначення теми заняття, плану заняття, актуальність запропонованих завдань та видів діяльності;

– попереднє визначення рівня готовності до заняття (розробка питань для фронтального опитування, тестових завдань та інших форм попереднього контролю);

– створення емоційного та інтелектуального настрою (методи організації педагогічної взаємодії, створення комфортного психологічного клімату на занятті).

Основна частина (залежно від обраної форми проведення заняття):

– розробка інструкції щодо проведення (дискусія, навчальна гра, вимоги до доповідей, рефератів тощо);

– перелік видів роботи на занятті (вправи, задачі тощо);

– завдання для самостійної роботи.

Заключний етап:

– підведення підсумків роботи (узагальнення теоретичних положень, набутих навичок, визначення напрямів подальшого вивчення проблеми);

– оцінка роботи на занятті (розробка критеріїв оцінки роботи на занятті);

– відповіді на питання;

– завдання для самопідготовки (тема наступного заняття).

Рекомендовані джерела інформації

1. Закон України «Про вищу освіту» (2014), чинний з 01.07.2014. Ст. 1, 5, 10, 11, 26, 28, 33, 49, 50, 55, 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата доступу: 14.05.2025).

2. Педагогіка вищої школи: підручник. 2-ге вид, переоб. і доп. / В. П. Головенкін; КПІ ім. І. Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. С. 39–96. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/dca98cbd-487b-43eb-86ef-d5c4634bf16c/content> (дата доступу: 14.05.2025).

3. Положення про організацію освітньої діяльності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса. 2024. URL: <https://phil.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/13/2019/06/0.-Polozhennya-pro-organizacziyu-osvitnoyi-diyalnosti.pdf> (дата доступу: 14.05.2025).

4. Положення про практичну підготовку, стажування та працевлаштування здобувачів вищої освіти Донецького національного університету імені Василя

Стуса. URL: <https://phil.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/13/2020/09/polozhennya-pro-praktyku-stazhuvannya-t-praczevlashtuvannya-zdobuvachiv-vyshhoyi-osvity.pdf> (дата доступу: 14.05.2025).

5. Бондар С. В. Відеолекція як сучасна форма організації навчального заняття у закладах вищої освіти. *Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладі вищої освіти*: зб. мат. Всеукр. наук.-метод. конф. (21 червня 2023 р.) Одеса: Ун-т Ушинського, 2023. С. 7–10.

6. Винничук Р. Використання моделі AIDA-S у плануванні та проведенні лекцій у закладах вищої освіти для студентів покоління Z. *Наукові записки. Сер.: Педагогіка*. 2020. № 2. С. 26–32. URL: <http://nzp.tnpu.edu.ua/article/view/225230> (дата доступу: 14.05.2025).

7. Дущенко О. С. Сучасні форми та методи організації освітнього процесу в закладах вищої освіти. *Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладі вищої освіти*: зб. мат. всеукр. наук.-метод. конф. (21 червня 2023 р.). Одеса: Ун-т Ушинського, 2023. С. 37–40.

8. Каплінський В. В. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Київ: КНТ, 2019. 225 с.

9. Кухаренко В. М. Типові помилки розробників дистанційного курсу. *Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle*: восьма міжнародна науково-практична конференція. 2019. URL: <http://2019.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=43> (дата доступу: 14.05.2025).

10. Красюк Ю. М., Супрунук Г. М. Візуалізація навчального матеріалу в презентаціях дистанційних курсів: типові помилки. *Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle*: восьма міжнародна науково-практична конференція. 2020. URL: <https://2020.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=17> (дата доступу: 14.05.2025).

11. Пихтіна Н. П. Поради щодо створення мультимедійної презентації. *Основи педагогічної техніки*. 2019. URL: https://dnu-my.sharepoint.com/:w:/g/personal/i_zarishniak_donnu_edu_ua/EVZkxYOOE59Kj_HZwfFvzuIBlUNw3jyzcgC1ErhvFS1f5A?e=1kVvrх (дата доступу: 14.05.2025).

12. Самко О. О. Сучасні методи організації викладання при підготовці фахівців економічних спеціальностей у закладах вищої освіти. *Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладі вищої освіти*: зб. мат. Всеукр. наук.-метод. конф. (21 червня 2023 р.). Одеса: Ун-т Ушинського, 2023. С. 67–70.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4 (2 год, max 10 балів)
ТРАДИЦІЙНІ ТА АЛЬТЕРНАТИВНІ ПІДХОДИ ДО КОНТРОЛЮ
РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Форма проведення: інтерактивна гра – токшоу «Контроль і якість».

Мета: отримати навички дискусування і публічного виступу; з'ясувати особливості контролю навчальних досягнень здобувачів ЗВО за умови кредитно-модульного навчання і під час змішаного чи дистанційного навчання; проаналізувати альтернативні методи оцінювання досягнень студентів.

Завдання:

- з'ясувати принципи і критерії оцінювання навчальних досягнень студентів за умови кредитно-модульного і дистанційного навчання;
- проаналізувати проблеми, з якими стикається викладач і студент під час оцінювання навчальних досягнень за умови традиційного та дистанційного навчання;
- визначити пріоритетні форми та методи контролю під час традиційного та змішаного навчання у ЗВО України.

Критерії оцінювання інтерактивної гри «Токшоу»:

- глибина і повнота змісту, рівень володіння теоретичним матеріалом – 2 бали;
- послідовність, логічність і чіткість відповіді згідно з запропонованою «роллю» та дотримання хронометражу – 2 бали;
- уміння працювати в команді (виконувати задані ролі), інтерактивність – 1 бал;
- уміння узагальнювати (робити висновки) – 2 бали;
- активність (кількість запитань, додаткова інформація тощо) – 2 бали;
- нестандартний підхід до вирішення проблеми – 1 бал⁵.

Методичні рекомендації до проведення інтерактивної гри «Токшоу»:

1. Підготуйтеся виконувати одну із запропонованих ролей щодо дискусії із визначених вище питань у ролі «експертів»: *викладачі ЗВО, представники студентства, роботодавці (ректор, директор, декан), власна запропонована роль, глядачі*. Перед грою викладач обирає 2–5 «експертів», або студенти самі розподілять запропоновані ролі до гри, а перед початком токшоу ведучий з'ясовує у студентів, хто яку роль виконує. Роль ведучого токшоу може виконувати викладач, а може обрати на цю роль студента.

⁵ Методичні рекомендації до розробки критеріїв оцінювання типових завдань у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса / за заг. ред. Т. Л. Нагорняк, Л. В. Юрчишеної. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 40. URL: <https://drive.google.com/file/d/1-C6hRIPbEAXnsRuKwY8YuetzZMALdyxw/view> (дата доступу: 14.05.2025).

2. Придумайте запитання до «експертів» і визначтеся зі своєю позицією щодо поставленого запитання.

3. Обраним на роль «експертів» потрібно підготувати цікаву додаткову інформацію з теми токшоу.

Питання для обговорення

Для підготовки до дискусії у грі ознайомтеся з рекомендованими джерелами інформації та підготуйте відповідь на такі питання:

1. Обґрунтуйте необхідність перевірки рівня підготовки здобувачів до виконання конкретного виду роботи.

2. З якою метою здійснюється поточний контроль і як використовують суб'єкти освітнього процесу (викладачі і студенти) інформацію, отриману за допомогою поточного контролю?

3. Які основні вимоги до проведення поточного й підсумкового контролю результатів навчання студентів? За якої умови складання екзамену не є обов'язковим?

4. Проаналізуйте комплексну систему оцінювання знань та різноманітні шкали, за допомогою яких можна виміряти поточний і кінцевий результат навчання. Назвіть переваги й недоліки кожної системи та шкали оцінювання.

5. Проаналізуйте переваги й недоліки оцінювання навчальних досягнень студентів під час змішаного / дистанційного навчання.

6. Запропонуйте альтернативні чи комбіновані методи оцінювання рівня підготовки і результатів навчання студентів.

Перебіг гри «Токшоу» (Т. І. Туркот⁶)

1. Ведучий (викладач) оголошує тему і мету гри.

2. Розглядаються виголошені питання щодо системи оцінювання навчальних досягнень студентів під час кредитно-модульного навчання (традиційного) і дистанційного навчання. Ведучий пропонує висловитися із запропонованої теми з кожного питання «запрошеним гостям» – відповідно до обраних ролей (викладачам, студентам, роботодавцям). На виступ кожного відводиться 1–2 хв.

3. Після кожного питання ведучий може сам ставити запитання і надає слово «глядачам», щоб ті висловили власне бачення проблеми або поставили запитання «запрошеним гостям» (максимально – 1 хв).

4. Відповіді «запрошених гостей» глядачам мають бути конкретними і короткими (максимально – 1 хв). Тому ведучий може переривати виступ, якщо порушено ліміт часу.

5. Експерти теж можуть ставити один одному запитання.

⁶ Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Кондор, 2011. 628 с. URL: http://pidruchniki.com/13680808/pedagogika/pedagogika_vischoyi_shkoli (дата доступу: 14.05.2025).

Зверніть увагу!

Для тих здобувачів, хто з поважної причини (хвороба (тимчасовий листок непрацездатності або довідка), відрядження, мобільність тощо) не міг бути присутнім на практичному занятті № 4, пропоновано альтернативне завдання з прикладом виконання.

Альтернативне завдання до практичного заняття № 4 (max 10 балів)

(для тих, хто з поважних причин не зможе відвідати токшоу)

Завдання 1 (max 5 балів)

Оберіть і проаналізуйте одну педагогічну ситуацію⁷, результати аналізу надішліть на електронну адресу викладача.

Методичні рекомендації: для розв'язання педагогічних ситуацій використовуються традиційний, творчий та імпровізаційний підходи. Традиційний підхід передбачає певний алгоритм дій, до інших належать «педагогічне осяяння» та педагогічна імпровізація (за В. М. Харкіним).

Методичний інструментарій розв'язання педагогічної ситуації передбачає такі етапи⁸:

1. Визначення проблеми. Виконується широкий аналіз поданої ситуації, виявляються й обговорюються можливі причини, місце виникнення й учасники ситуації.

2. Аналіз ситуації. Здійснюється пошук розв'язання ситуації. Зауважимо, що розв'язків може бути кілька, це залежить від індивідуальності здобувача і викладача.

3. Генерація можливих розв'язків. Пошук творчого вирішення ситуації на основі виокремлення повного спектра ефективних рішень для досягнення результату. Умови генерації рішення:

- а) створення максимальної кількості потенційних рішень;
- б) співвідношення рішень умовам педагогічної ситуації;
- в) об'єднання подібних або пов'язаних рішень.

4. Вибір доцільного розв'язку. Виявлення сильних і слабких сторін розв'язку, вибір найперспективнішого до конкретної педагогічної ситуації.

Критерії ефективності розв'язку:

- усі учасники погоджуються з вибраним рішенням;
- ймовірність виконання наміченого плану (миттєвий інтуїтивно-логічний аналіз результату імпровізації).

⁷ Дяченко Н. О. Педагогічні задачі у професійній підготовці майбутніх викладачів: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2019. С. 52–53.

⁸ Там само.

5. *Реалізація запланованого розв'язання.* На цьому етапі потрібно спланувати дії:

- Що має бути зроблено?
- Чому ці дії є розв'язанням педагогічної ситуації?

Виконання цих дій приведе до розв'язання педагогічної ситуації.

6. *Оцінка отриманого результату.* Потрібно співвіднести результат з ідеалом (якщо він є), або зворотний зв'язок забезпечується виконанням запланованих дій із наданням колективної або індивідуальної оцінки. Рефлексія результатів допомагає здобувачу або групі визначитися з подальшими завданнями щодо розв'язання педагогічних ситуацій.

Ситуація 1. На першому занятті з нової для студентів дисципліни викладач повідомив студентам свої вимоги до перевірки знань, які зводилися до того, що весь конспект повинен бути вивчений напам'ять і відтворений на практичних заняттях.

Якої помилки припустився викладач? Спрогнозуйте наслідки такої перевірки знань та запропонуйте свій варіант дій у подібній ситуації.

Ситуація 2. На семінарському занятті педагог перевіряв домашнє завдання за допомогою фронтального опитування, яке проходило у доволі швидкому темпі. Один зі студентів не зміг швидко зорієнтуватися в питаннях і сказав, що йому треба подумати. На це викладач відповів: «Нічого думати, треба відповідати». Після цього студент зовсім перестав відповідати на семінарському занятті.

Як ви оцінюєте дії педагога у цьому випадку? Охарактеризуйте негативні та позитивні сторони методу фронтального опитування. Надайте пропозиції щодо покращення організації перевірки знань студентів.

Ситуація 3. Молодий викладач готується до проведення першого модульного контролю. Як його побудувати, щоб об'єктивно визначити результат успішності студентів? Обґрунтуйте свою відповідь.

Ситуація 4. Викладач на занятті повідомляє про контрольну роботу. Студенти незадоволено перемовляються.

Ваші дії (в ролі молодого викладача):

I варіант: Ви говорите: «Про контрольну роботу ви були попереджені. Ви знали, що вона буде. Не робіть незадоволених облич. Беріть, будь ласка, аркуші паперу і пишіть!».

II варіант: Ви говорите: «Сьогодні у нас контрольна. Я завжди переживаю, коли ви нервуєте. Але впевнена(-ий), що матеріал ви знаєте. Контрольна потрібна, щоб викладач впевнився в тому, що засвоєно, а що потребує доопрацювання. Потрібно ще раз закріпити знання і бути готовими до іспиту. І якщо ви думаєте, що я перевіряю вас, то помиляєтеся – я перевіряю себе. Отже, успіхів!».

- Який варіант найчастіше зустрічається у практиці?
- Який варіант оберете ви і чому?

Критерії оцінювання аналізу педагогічних ситуацій:

- ситуація виконана правильно, містить логічну послідовність дій, під час вирішення застосовано методичний інструментарій (алгоритм вирішення), зроблено логічні висновки – 5 балів;
- ситуація виконана частково правильно, містить логічну послідовність дій, під час вирішення частково застосовано методичний інструментарій (алгоритм вирішення), зроблено висновки – 4 бали;
- ситуація виконана з помилками, розрахунки є епізодичними, під час вирішення не застосовано методичний інструментарій (алгоритм вирішення), висновки відсутні – 3 бали;
- ситуація виконана неправильно, розрахунки є епізодичними, відсутній методичний інструментарій (алгоритм вирішення), сумнівні висновки⁹ – 0–2 бали.

Приклад вирішення педагогічної ситуації

Аналіз педагогічної ситуації 2

Виконав: Лозовий А. В.,
здобувач третього рівня вищої освіти
ОПП 073 Менеджмент

Підхід викладача до перевірки домашнього завдання шляхом швидкого фронтального опитування на семінарському занятті має як позитивні, так і негативні аспекти.

З негативного боку, брак терпіння і наполягання викладача на негайній відповіді без надання студенту часу на роздуми може призвести до того, що студент почуватиметься розчарованим та розгубленим, матиме відчуття непевності в собі. Твердження: «Нема про що думати, треба відповідати» могло створити негативне навчальне середовище і перешкоджати ефективній комунікації. Такий підхід може не враховувати різні швидкості обробки інформації та стилі навчання учнів.

З позитивного боку, використання фронтального опитування свідчить про прагнення до активного залучення студентів та їхньої участі в заняттях. Ефективність сесії швидкого опитування може допомогти охопити більше матеріалу та підтримати динамічну атмосферу в аудиторії.

⁹ Методичні рекомендації до розробки критеріїв оцінювання типових завдань у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса / за заг. ред. Т. Л. Нагорняк, Л. В. Юрчишеної. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 17–21. URL: <https://drive.google.com/file/d/1-C6hRlPbEAXnsRuKwY8YuetzZMALdyxw/view> (дата доступу: 14.05.2025).

Сам метод фронтального опитування має недоліки. Він може створювати тиск на студентів, особливо на тих, кому потрібно більше часу для обробки інформації. Викликає занепокоєння ризик відчуження студентів, про що свідчить випадок, коли студент взагалі перестав брати участь в опитуванні. До того ж швидкі відповіді можуть неточно відображати глибину розуміння студента.

Пропозиції щодо покращення включають створення сприятливого середовища, в якому студенти почуваються комфортно, надання достатнього часу для роздумів, перш ніж відповідати на запитання, а також урізноманітнення методів оцінювання, щоб врахувати різні навчальні уподобання та потреби. Забезпечення конструктивного зворотного зв'язку та дотримання балансу між динамічним темпом викладання та наданням достатнього часу для опрацювання матеріалу студентами є важливими для ефективної організації тестування знань.

Завдання 2 (max 5 балів)

Вам, як викладачам вищої школи, потрібно буде розробляти завдання для перевірки знань студентів. Розробіть завдання до однієї з тем розробленої вами робочої програми / силабусу навчальної дисципліни з дотриманням основних дидактичних вимог, *під час цього вкажіть назву дисципліни, тему і тип завдання*. Це можуть бути такі типи завдань:

- питання для вибіркового усного опитування перед початком заняття з критеріями оцінки відповідей;
- 10 тестових завдань із дотриманням основних вимог до розробки тестів;
- індивідуальні завдання для окремих студентів;
- перелік питань для письмової контрольної роботи (до 45 хв);
- критерії оцінювання активності студента / групи під час заняття.

Критерії оцінювання укладеного за темою завдання:

- здобувач вищої освіти має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог матеріалу, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення, правильно формулювати висновки – 5 балів;

- здобувач вищої освіти правильно відтворює матеріал, сформульований у теоретичній частині, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок. Намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь його логічна, хоча і має неточності – 4 бали;

- здобувач вищої освіти відтворює основний матеріал, висвітлений у завданні роботи, здатний із помилками й неточностями дати визначення понять та

термінів, що були розглянуті під час теоретичного опанування матеріалу. Вміє застосовувати знання під час виконання завдань – 3 бали;

- здобувач вищої освіти відтворює частину теоретичного матеріалу, набутого під час опанування певних розділів / тем; за допомогою викладача виконує елементарні завдання, що представлені у процесі роботи, може повторити за зразком певну операцію, дію тощо – 2 бали;

- здобувач вищої освіти відтворює незначну частину матеріалу, має нечіткі уявлення про запропоновану тему, об'єкт – 1 бал.

Приклад виконання завдання

Виконав: Лозовий А. В.,

*здобувач третього рівня вищої освіти
ОНП 292 Міжнародні економічні відносини*

Назва дисципліни: Міжнародний менеджмент.

Тема 3. Інтернаціоналізація бізнесу як базис глобалізації. Експортно-імпорتنі операції.

Тест «Комбіновані методи експорту»

1. Якими є фундаментальні передумови для успіху у створенні партнерства / глобального стратегічного бізнес-альянсу? (від 1 до 6 відповідей)

- а)** розвинені комунікативні навички;
- б)** сумісні корпоративні культури;
- в)** сумісні філософії ведення бізнесу;
- г) володіння передовими технологіями та розробками;
- д) достатність фінансового ресурсу;
- е) можливість здійснювати часті міжнародні подорожі.

2. Що є джерелом серйозних ризиків і небезпек під час створення і функціонування спільного підприємства? (від 1 до 3 відповідей)

- а)** недостатня підготовча стадія (короткі переговори, відсутність структури майбутнього утворення та принципів ухвалення рішень);
- б) неузгоджені наперед тактичні кроки у розвитку спільного проєкту;
- в)** «викачування прибутків» через продаж структурою одного з засновників товарів / послуг спільному підприємству за завищеними цінами.

3. Модель «носіння на спині» (piggybacking) наявна, коли:

- а)** малá компанія прагне скористатися маркетингово-збутовими каналами великої компанії і випускає неконкуруючий продукт;
- б) компанії однакового розміру об'єднуються для спільного продажу товарів за кордоном.

4. Що є основним ризиком франчайзингу / ліцензування?

- а) складність стягнення платежу в разі несплати за франшизу;

- б) потреба у системному навчанні персоналу франчайзингоотримувача;
- в)** втрата інтелектуальної власності.

5. У чому полягають ключові переваги франчайзингу та ліцензування?
(від 1 до 3 відповідей)

- а)** вихід на нові ринки за низьких фінансових вкладень;
- б)** великі можливості масштабування моделі;
- в) відсутність репутаційних ризиків від діяльності франчайзингоотримувачів та тримачів ліцензій.

6. У чому полягає відмінність франчайзингу від ліцензування?

а) Ліцензування дає право на комплексне використання моделі ведення бізнесу ліцензіара. Франчайзинг дає право на використання окремих елементів бізнес-моделі: запатентованих винаходів, технічної документації, торгових марок тощо.

б) Франчайзинг дає право на комплексне використання моделі ведення бізнесу франчайзера. Ліцензування дає право на використання окремих елементів бізнес-моделі: запатентованих винаходів, технічної документації, торгових марок тощо.

7. Якою є мета документів на кшталт *Supplier Manual / Supplier Guide / Supplier Code* і подібних?

- а) допомогти розібратися у тому, як знайти постачальника;
- б) надати інформацію про ринок цільової країни;
- в)** пояснити постачальнику політику та процедури роботи з компанією-покупцем.

8. Яка інформація типово розміщується у документах під назвою *Посібник / Гід / Кодекс постачальника* (англ. *Supplier Manual / Supplier Guide / Supplier Code*) та подібних? (від 1 до 3 відповідей)

- а)** вимоги до продукції, стандарти, умови логістики та розрахунків, яким має відповідати постачальник та його продукція;
- б)** стандартні умови співпраці;
- в) інформація про товари-конкуренти.

9. Робота у кластерній структурі дає змогу: (від 1 до 3 відповідей)

- а)** пришвидшувати розробку нових товарів та послуг;
- б) вести бізнес у легальний спосіб;
- в) отримувати відшкодування ПДВ;
- г)** пропонувати потенційним партнерам ширший спектр варіантів співпраці.

10. Українська компанія позиціонує себе для експорту, як виробника стандартизованого товару за конкурентною ціною. Компанія бажає почати експорт якнайшвидше – без особливих етапів перевірок. Яка модель зв'язку між постачальником та закупівельником є доцільною у цьому випадку?

- 1.** Модель базового провайдера (Basic Provider Model).
2. Модель схваленого провайдера (Approved Provider Model).

3. Модель преференційного провайдера (Preferred Provider Model).
4. Модель за результатами діяльності / модель керованих послуг (Performance Based / Managed Services Model).
5. Модель взаємної зацікавленості результатами співпраці (Vested Business Money).
6. Модель спільного споживання послуг (Shared Services Model).
7. Модель партнерств через взаємне володіння акціями (Equity Partnerships).

Що має бути стратегічним фактором конкурентоспроможності для успіху у роботі за цією моделлю?

- а)** великі масштаби виробництва і пов'язана з цим економія масштабу;
- б)** добрі відносини з покупцем;
- в)** висока якість персоналу.

11. Які кроки є доцільними для роботи за моделлю схваленого провайдера, зокрема коли галузь / сектор працює на основі довготермінових контрактів?
(від 1 до 3 відповідей)

- а)** завчасне знайомство з представниками закупівельника;
- б)** «заробляння» успішної історії виконання замовлень від інших замовників в країні та за кордоном;
- в)** внесення застави для подальшої участі у процесах закупівель;
- г)** отримання необхідних сертифікатів (відповідно до вимог закупівельника).

Рекомендовані джерела інформації

1. Положення про організацію освітньої діяльності у Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2024. URL: https://drive.google.com/file/d/1ySU7N0bY_rYqIagN5OwUb4i-lbBd8Cv1/view (дата доступу: 14.05.2025).
2. Порядок оцінювання знань здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса. 2021. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2021/02/poryadok-ocinyuvannya-znan-zdobuvachiv-vyshhoi-osvity.pdf> (дата доступу: 14.05.2025).
3. Педагогіка вищої школи: підручник. 2-ге вид, переоб. і доп. / В. П. Головенкін; КПП ім. І. Сікорського. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2019. С. 39–96. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/dca98cbd-487b-43eb-86ef-d5c4634bf16c/content> (дата доступу: 14.05.2025).
4. Туркот Т. І., Коновал О. А. Педагогіка та психологія вищої школи: навч. посіб. для студ. вищ. закл. Стереот. вид. Херсон: Олді-плюс, 2017. С. 198–211.

Додаткова література

(література для підготовки до участі у «Токишоу»)

1. Канівець Т. М. Основи педагогічного оцінювання: навч.-метод. посіб. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. 102 с.

2. Косяк В. І. Особливості організації контролю результатів навчання студентів. *Неперервна педагогічна освіта XXI ст.*: зб. матер. XVII Міжнар. педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О. П. Рудницької. Вип. 3(15). Київ: Талком, 2020. С. 110–112.

3. Лисенко Б. В. Нетрадиційні інструменти (есе, портфоліо тощо) оцінювання навчальних результатів: сутність, особливості застосування, переваги та недоліки. Київ, 2007. URL: surl.li/ciohbb

4. Сисоєва С., Кристопчук Т. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навч. посіб. Рівне: Овід, 2012. 352 с.

5. Mani D., Trines S. Education in South Korea. October 16, 2018. URL: <https://wentr.wes.org/2018/10/education-in-south-korea> (дата доступу: 14.05.2025).

6. Зарішняк І. М., Грабович М. В. Переваги і недоліки надзвичайного віддаленого навчання у закладах вищої освіти. *Наукові записки. Сер. Педагогічні науки*. Вип. 200. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. С. 75–79.

7. Zarishniak I. M., Hrabovych M. V. Substantiation of Organizational and Pedagogical Conditions of Implementation of Extraordinary Distance Learning in Higher Education Institutions. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 63. С. 96–106. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/issue/view/189/186> (дата доступу: 14.05.2025).

8. Gamification in Non-Formal Adult Educational Practices / O. Samodumska, I. Zarishniak, H. Tarasenko, S. Buchatska, I. Budas, I. Tregubenko. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2022. Vol. 14(2). P. 156–176. DOI: 10.18662/rrem/14.2/573.

9. Пометун О. Що таке таксономія Блума і як вона працює на уроці. *Освітня платформа «Критичне мислення»*. 4 грудня 2017 р. URL: <https://www.criticalthinking.expert/usi-materialy/shho-take-taksonomiya-bluma-i-yak-vona-pratsyuye-na-urotsi/> (дата доступу: 14.05.2025).

10. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / за ред. О. Пометун. Київ: А.С.К., 2006. 192 с.

11. Склярова І., Лісіна Л. О. Особливості застосування нетрадиційних інструментів оцінювання навчальних результатів. *Образовательное пространство и индивидуальность: современная дидактика, задания диагностики, оценка качества образования*: сб. науч. ст. 1 Междунар. образоват. форума (г. Запорожье, 5–7 мая 2010 г.). / под науч. ред. К. Л. Крутий. Ч. 3. 2010. С. 156–168.

12. Собко І. В. Перспективи використання в Україні зарубіжного досвіду перевірки й оцінювання навчальних досягнень студентів. *Актуальні проблеми освіти і науки: досвід та сучасні технології*: матер. заоч. Всеукр. наук.-практ.

конф. (21 травня 2020 р.) / за заг. ред. Л. А. Мартинець. Вінниця, 2020. С. 219–222. URL: <http://japon.donnu.edu.ua/issue/view/302> (дата доступу: 14.05.2025).

13. Рисіч А. В. Щодо оцінювання результатів навчання у вищій школі України. *Розвиток освіти і науки: проблеми, теорія, досвід і перспективи*: матер. II заоч. Всеукр. наук.-практ. конф. (електронне видання) / за ред. В. Ф. Русакова, І. М. Зарішняк. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. С. 122–123. URL: <https://jron.donnu.edu.ua/index> (дата доступу: 14.05.2025).

14. Бацінко М. І. Основні питання якості навчання у сучасному університеті. *Актуальні проблеми управління освітою і навчальними закладами*: зб. наук. пр. / за заг. ред. Л. А. Мартинець. Вип. 3. Ч. 2. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. С. 41–44.

15. Socrative Users Guide. URL: <https://pdst.ie/sites/default/files/Socrative%20User%20Guide.pdf>

ДЛЯ ПОДАТОК

Навчальне видання

Зарішняк Інна Миколаївна

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Методичні вказівки для проведення практичних занять для здобувачів
освітньо-наукового рівня «Доктор філософії»

Редактор О. А. Солдатова
Технічний редактор Т. О. Важеніна-Гопрак

Підписано до друку 28.05.2025.
Формат 60 × 84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 2,32.
Тираж 30. Зам. 70.

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, 600-річчя, 21
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018